

דקדושין דגם במכר לא קנה ואפי"ה צפי לקבולי מי שפרע חבו עיקר טעם דשרייתא דכא מילתא דלא לכוי ריבית. אף ולכאורח קשה כיון דמדאורייתא ליכא קנין כלל מכ מעיל זה לענין איסור ריבית דא"ל. וי"ל דעכ"פ גס קנין דרבנן מוטיל לגבי איסור דאורייתא ויש כמה עניינים כאלו דכא כחצו תוס' ורש"י דקנין אגב דרבנן ואפי"ה מהני לענין מלוה דיעור בשנת הביעור דכוי דאורייתא ועוד בכמה דוכתי. ונתבאר זה אללנו בצאורך גבי דין לולב בקצן שביעית לעונת הפעוטה ומ"מ לכאורח ראייה לר"ד דבקנין דרבנן מקבל מ"ש:

והנ"י צפי אי"כ כחצו ג"כ כדברי רש"י דצפי לקבולי מ"ש במלוה. ובפרק הזהב כתב הר"י דבמלוה לא לר"ך לקבל מ"ש ולכאורח דבריו ז"ל ל"ע שסותרים זא"ל. והנה לכאורח יש ליישב דהא מריב דכך שמעתתא צפי אי"כ הוא ברייתא דר' אושיעא שם עיי"ש בסוגיא בצאורך ואיכו גופיה ס' בצכורות פ' הלוקח מעות קונות בטכומ"ז וא' שם טעמיה מדישראלל במשיכה נכרי בכסף כ"י וס"ל כ"ל דמשיכה מפורשת מה"מ וא"כ לדידיה ליכא ר"מ בן מלוה למעות דתרווייכו לא קנו מה"מ ולדידיה ע"כ כיון דבמעוה מקבל מ"ש אף שלא קנה כלל משום דברים ומעות ממילא כ"כ במלוה. ודברי הירושלמי שביארו פוסקים דבמלוה אינו מקבל מ"ש הוא מדר' יוחנן ולשיעתיכ דמעות קונות מה"מ ואלגיבוי הוא דכ' הפוסקים דהיכא דלא קני מה"מ לא צפי לקבולי מ"ש וכמו שדקדקו מהש"ס דר"פ האב"ב. אבל לר"ל ולר"א בכל גווני צפי לקבולי מ"ש. וא"כ אין ראייה מר' רש"י שכתבנו לעיל דהתם בשיעוה ר' אושיעא אזלין דס"ל מעות אין קונות. ורש"י באמת לפסק הלכה סובר דנקטינן כר"ל כמ"ש הפוסקים בשמו. ודייק לב מהא דא' רבא קראי ומתניתא מסייע ליה לר"ל: וא"ש אליביה ג"כ הא דא' רבא שם בסוגיא פ' אי"כ ר' אושיעא אי נפיק לוהי דמתריבא מתני' אליביה. משום דל"ד רש"י ז"ל גם רבא ס' כ"ר אושיעא בבה:

כך היה אפשר לפרש בשיעוה רש"י. אבל באמת הא חזיק דכל הפוסקים פסקו כר"י דר"ת מעות קונות ואפי"ה פסקו ככך סוגיא דמעמידין מלוה ע"ג פירות וע"כ דס"ל דגם בטכ"ג במלוה צפי לקבולי מ"ש. ואיכא לא ס"ל דרבא כ"ר אושיעא ס"ל כמבואר בתוס' וברא"ש: והתוס' צפי אי"כ (דף ס"ב ע"ב) בק' שם דהא בטכ"ג דמלוה מעות קונות אפי"ה מה"מ דמלתא דלא שכיחא היא כ"י עיי"ש ולשיעתייכו אזלי דפי כר"י דר"ת מעות קונות וקושייתם שם יש ליישב. דלא אמרי צפי האב"ב הא דמלתא דלא שכיחא היא כ"י רק בהחליף דמי שור צפרי שהמלוה צא"כ לו מהמת מכר אבל במלוה גרידתא לא קני גס לר' יוחנן דהא לא מקרי מילתא דל"ש. ודבר זה מפורש בכמה גדולי הראשונים. וא"כ לק"מ ק"י התוס'. וא"כ הרא"ש שכתבנו מכל כן סוגיא. במקומה עומדת דאפי' במלוה צפי לקבולי מ"ש אף דלא קני מה"מ אי"כ כ"ש דכינו לדין לר"ד דאף לכשתמני' לומר דבקרקע במקום שכתבין שטר אין המעות קונות כלל אפי' מה"מ אפי"ה צפי לקבולי מ"ש וכד' הר"י ז"ל. ודו"ק כי זה י"ל נכ"ן:

ובענין מה שהביא הר"י על דין מי שפרע במשכון. וכתב ראייה זו גם הרא"ש ז"ל ולא השיגו. ואם אימת שיש לחלק בין קרקע למטלטלין לענין מי שפרע דלא שייך בקרקע אימת כ"כ נמי דיש הילוק לענין מחוסרי אמנה בין קרקע למטלטלין ובקרקע מחזר לחזור לכחלה כל שלא נגמר המקח. ואע"פ שיש לדחות לחלק בין מ"ש למחוסרי אמנה. פשע דבריהם משמע שמסכימים המה לראיית הר"י ז"ל לענין מ"ש במשכון. והוסיפו ע"ז ג"כ לענין מחוסרי אמנה בחרי חרעי:

ועיין בש"מ הביא בשם הראב"ד שהשיג על ראייה זו של הר"י דהתם המוכר להם הי"ה חזר ולא אינכו ובאמת הי"ה ממחוסרי אמנה רק דלא ר"מ לדינא ואלו לא היו יכולים לחזור כ"א שיקבלו מ"ש ודאי היו אמר להו כד' שחברו להטמיד המוכר למי שפרע. חו היא שהביא הר"י ז"ל ראי' מה דבריים ומשכון לא קאי בצבל כ"י הרי להדיא שמסכים ג"כ לדעת הר"י ז"ל ולראייתו בדין מי שפרע במשכון. מהך דאמתא. וע"כ דס' ג"כ דיש מי שפרע אף בקרקעות:

ואחר העיון מאלו ראינו שכן דעת רבותינו צעלי התוס' ז"ל צ"מ פ"ק גבי המוכר שד"ה לחזירו וינא"ו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בה כ"י והכ' התוס'. דאי חזירו בשלא נתן מעות פשיעא דכשלא החזיק בה יכול לחזור דאפילו מי שפרע ליכא כיון שלא נתן מעות ואי כשנתן מעות אמאי יכול לחזור כיון דקנה בנתינת המעות כמו בחזקה אם לא דנוקמה במקום שכתבין את השטר כ"י משמע להדיא דבמקום שכתבין השטר ניתא וכשנתן מעות דלא קני רק נמי שפרע ואשמעינן דכשילאו עביקין לא צפי לקבולי מי שפרע כיון דלא משום יוקרא קא כדר ציה רק שירא שיפסיד כל המקח וככה"ה דפרק רופילא. וכן מבואר להדיא בתוס' פ' מי שהיה נשוי בשם ר"ת ז"ל שפי' כן וכחצו צכדיה דאי לאו עסיקין לר"ך לקבל מ"ש. וכ"כ המרדכי פ"ק דז"ק פ' זה בסתם. הרי מבואר להדיא דעת ר"ת ובעלי התוס' והמרדכי דבקרקע באחרת דכתבי שטרא צפי לקבולי מ"ש. ובשיעוה מקובל"ה פ"ק דצ"מ הביא כן בשם תוס' שא"ן ש"כ בשם ר"ת ז"ל. רק שכתב בשם הריעב"זא ש"כ בשם רבו הרא"ש משמו של הרמב"ן שהק' ע"ז דבקרקעות ליכא מי שפרע. והרמב"ן לשיעתייה אזיל שפקק דנינו של הר"י ז"ל ובראייתו כאשר ביארתי לעיל. אבל הריעב"זא ז"ל טלמו כבר כחצו בשמו ממ"ש פ' אי"כ בשם הר"י דשייך בקרקע מ"ש. וכבר כתב שגם הרמב"ן רחוק הוא שיחלוק על הוראות הר"י ז"ל למעשה. ואולי כן דפי"ק מקמי דדייק לה מדברי הר"י ז"ל אמרה. וכ"כ עוד הש"מ שם בשם תלמידי הר"י ז"ל כפי ר"ת ז"ל וגם הרמב"ם ז"ל סתם ו"י דבמשכון לא צפי לקבולי מי שפרע וכדברי הר"י ז"ל וע"כ הול"ה כן מהא דאמתא שאין דרכו של הרמב"ם לחדש דייים מסברא בלא ראייה. אי"ו כונתו על ד' הר"י ז"ל וראייתו מהא דאמתא:

ובעיקר מחלוקת הראשונים ז"ל היכא שאין הקנין חופס מה"מ אי חייב לקבל מי שפרע יש מהראשונים סוברים שא"ל לקבל מ"ש וראייתם מהירושלמי גבי מלוה דא' בקרקעות לא קנה ובמטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע. משמע דמשום דמלוה לא קני ליכא מי שפרע ופי' כן גס בש"ס דילן לרבי יוחנן דס' ד"ת מעות קונות עיי"ש בש"מ בשם הראשונים ובניי' אבל הרבה חולקין ע"ז ובק' כמה קושיות מהך דסיטומתא דקני' למ"ש אף דלא קני מה"מ כלל. וכן מהירושלמי דטבעות כ"י. ולענ"ד גס ד' הר"י ז"ל מטין כן דאי ס"ל דכל דלא קני מה"מ ליכא מ"ש לא היו אינטיין ליה לאחויי ראייה דמשכון ליכא מ"ש. פשיעא כיון דלא קני קנין גמור מה"מ הא"ך יקנה לענין מ"ש. אי"ו שא"ן זה ענין לדין מי שפרע רק במשכון כיון שאין מעשה כלל ומעות אין כאן משכון אין כאן כדאמר בגמ' דקדושין:

ולענ"ד יש להביא ראייה מסוגיא דפי' אי"כ בבה דמעמידין מלוה ע"ג פירות והוא שיש לו. ופירש"י ז"ל שם דלא היו ריבית כיון שאם הי"ה רוא"ה לחזור הי"ה חייב לקבל מ"ש. הרי להדיא דאף במלוה דאינו קונה מה"מ דקיי"ל מלוה להוצאה ניתנה וכסוגיא

גו) שאלה חבר שנתן מעות צדקה על צורכי בהכ"ס וכדומה והחלו אם יכול לחזור בו:

תשובה הנה הרמ"א בכג"ה ס"ס קצ"ב. סתם וכתב דהקדש ודקדק קונה במעוה ואם קנה אי"ש דבר מהקדש ונתן מעוה ונתקדש אין הקדש יכול לחזור בו. וכתב בה"ש דכ"ה כשנתן הבבאי דמים והואל אין הבבאי יכול לחזור בו דהא בבבאי קאי באבל כ"י וכמ"ש הר"י פ"ק דקדושין ודלא ככר"מ וראב"ד עכ"ל. והנה ז"ל הר"י שם. אהא דא' בגמ' דאם פדאו במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאחיים אינו נותן אלא מנה מטעמא דאמרינן לא יבא כח הדיוט חמור מהקדש דהדיוט קאי נמי כמי שפרע. וכי ע"ז דלא תקשו מהא דאמרינן בגיטין יתומים כרי כן כהקדש ולא מיקני אלא בכספה ואמרינן התם יבבו זחי ליתמי אפירי ואיקור פירי מנא הדרי צבו מי"ע דלא יבא כח הדיוט כ"י ואמאי יתמא אטו הדיוט לאו כמי שפרע קאי. ד"ל דלא דמי דהתם לעונת